

THÀNH PHỐ BÊN SÔNG HỒNG:

5 Giải pháp Không Thể Ngó Lơ

Phản hồi bài: "Thành phố bên sông và 'giới hạn đồ' của sông Hồng" — VTC News, 24/6/2026

GS.TS Trần Đình Hợi, nguyên Phó Viện trưởng Viện khoa học thủy lợi, nguyên Giám Đốc Phòng Thí Nghiệm Quốc gia về Động lực học Sông Biển, Nguyên Chủ nhiệm Chương trình KC-08

I. Điều Hai Chuyên Gia Nói Và Điều Chưa Nói

Bài viết của VTC News ngày 24/6/2026 ghi lại hai cảnh báo quan trọng. GS.TS Vũ Trọng Hồng nhắc nhở rằng sông Hồng là dòng sông liên quốc gia, và Việt Nam không thể hoàn toàn chủ động về lưu lượng khi thượng nguồn bị kiểm soát bởi hệ thống hồ chứa Trung Quốc. TS Tô Văn Trường chỉ ra thách thức quản trị liên ngành và nguy cơ "bê-tông hóa hai bờ sông" kéo theo hậu quả sinh thái lâu dài.

Cả hai ông đều đúng. Nhưng cả hai cũng dừng lại ở chỗ mà bất kỳ bài báo thông thường nào cũng dừng: cảnh báo chung chung, kêu gọi "cân bằng", nhưng không chỉ ra CỤ THỂ cân bằng bằng cách nào, ai làm, làm gì, theo chuẩn nào, và ai chịu trách nhiệm nếu sai.

"Giới hạn đồ" không phải là khái niệm mềm để các bên diễn giải tùy nghi. Nó phải là con số, là đường ranh giới pháp lý, là điều kiện kỹ thuật bắt buộc có thể kiểm tra, đo đạc và xử phạt khi vi phạm.

Bài bình luận này không phê phán ai. Nó bổ sung những gì còn thiếu: 5 giải pháp cụ thể, một nghĩa, có căn cứ quốc tế, mà chính quyền và doanh nghiệp không thể biến thành lời hứa trống.

II. Thế Giới Đã Làm Gì — Và Bài Học Nào Phù Hợp Với Hà Nội

Bài báo nhắc đến Pudong (Thượng Hải), Cheonggyecheon (Seoul) và các bờ sông Paris như những mô hình tham chiếu. Nhưng so sánh cần đủ chiều: thành công và thất bại, lợi ích và cái giá phải trả. Bảng dưới đây tổng hợp bốn mô hình quốc tế kèm bài học cụ thể nhất cho Hà Nội:

Thành phố / Mô hình	Chiến lược phát triển	Kết quả thực tế	Con số cụ thể	Bài học cho Hà Nội
Thượng Hải (Pudong)	Bê-tông toàn bờ, ưu tiên tài chính và thương mại	Mất hệ sinh thái đồng bằng; chi phí chống ngập tăng theo cấp số nhân	Sau 2010: buộc phải xây thêm 3 vòng đê bao, tốn hàng chục tỷ USD	Không sao chép nguyên bản cho Hà Nội
Seoul (Cheonggyecheon)	Phá đường cao tốc, khôi phục dòng chảy tự nhiên, không gian công cộng ưu tiên	Nhiệt độ khu vực giảm 3,6°C; du lịch tăng gấp đôi; đa dạng sinh học phục hồi	Giải phóng 5,8 km dòng suối đô thị; 90.000 người/ngày sử dụng	Mô hình gần nhất cho sông Hồng: ưu tiên không gian xanh & dòng chảy
Paris (Seine riverbank)	Cấm xe, trả bờ sông cho người đi bộ & xe đạp; bảo tồn kiến trúc lịch sử	Paris Plages hút 4 triệu khách/năm; giảm 30% phát thải khu vực lõi	Bờ sông trở thành Di sản UNESCO; giá trị văn hóa nhân lên nhiều lần	Bài học: giá trị bất biến của sông nằm ở văn hóa, không ở BĐS
Rotterdam (Hà Lan)	Thiết kế đô thị chịu lũ: quảng trường nước, bể chứa ngầm, nhà nổi	Thành phố chống chịu lũ 1/10.000 năm mà không đánh đổi đô thị hóa	Water Squares hấp thụ 1,7 triệu lít/trận mưa; trở thành không gian công cộng khi khô	Bài học chiến lược nhất: SỐNG CÙNG LŨ thay vì CHỐNG LŨ
Hà Nội (hiện tại)	Đang lên quy hoạch: ưu tiên đại lộ 80km + 3.300ha công viên + 2.100ha tái thiết đô thị	Chưa rõ mức lũ thiết kế; chưa có cơ chế quản trị liên ngành đủ mạnh	Nguy cơ: bê-tông hóa thu hẹp lòng dẫn, mất không gian thoát lũ thượng nguồn	CẦN: Giới hạn đô pháp lý + Ban Điều phối liên ngành + Công cụ quan trắc số

Bài học cốt lõi từ quốc tế: Không thành phố nào thành công bằng cách "cân bằng" theo kiểu mỗi bên nhường một chút. Họ thành công vì đặt ra NGUYÊN TẮC KHÔNG THỂ VI PHẠM và thiết kế đô thị xung quanh nguyên tắc đó — không phải ngược lại.

Mô hình Rotterdam là bài học chiến lược nhất cho Hà Nội vì hoàn cảnh tương đồng nhất: thành phố nằm dưới mực nước biển, phụ thuộc vào hệ thống đê và hồ chứa, thường xuyên đối mặt với lũ cực đoan. Rotterdam không xây thêm đê cao hơn — họ thiết kế lại đô thị để lũ có chỗ đi.

III. 5 Giải Pháp Cụ Thể — Không Thể Ngó Lơ

Năm giải pháp dưới đây được trình bày theo thứ tự ưu tiên triển khai: từ khung pháp lý (nền tảng không thể thiếu) đến giải pháp kinh tế (điều chỉnh động cơ thị trường). Mỗi giải pháp đều có nội dung cụ thể, căn cứ tham chiếu và lý do buộc phải thực hiện.

#	Nhóm giải pháp	Nội dung cụ thể (không mơ hồ)	Căn cứ pháp lý / Mô hình tham chiếu	Tại sao không thể ngó lơ
GP1	Pháp lý cứng	Ban hành Quy chuẩn Giới hạn Đổ: mực nước thiết kế tối thiểu 1% (100 năm); vành đai xanh tối thiểu 300m từ mép nước mùa lũ; CẤM công trình kiên cố trong hành lang thoát lũ	Luật Đê điều 2006 sửa đổi; Luật Quy hoạch 2017 Điều 6; TCVN 9845:2013	Người dân và DN biết rõ ranh giới. Tòa án có căn cứ xử lý vi phạm.
GP2	Thể chế điều phối	Thành lập Ban Điều phối Phát triển Sông Hồng (BDPSH) trực thuộc UBND Hà Nội: gồm đại diện 7 ngành (thủy lợi, quy hoạch, môi trường, giao thông, văn hóa, đất đai, tài chính) + 2 chuyên gia độc lập + 1 đại diện cộng đồng dân cư ven sông	Mô hình CAPI River Board Singapore; Restoration của Seoul	Một đầu mối duy nhất. Không còn cảnh 7 bộ 7 hướng.
GP3	Quan trắc số thời gian thực	Hệ thống IoT 50 trạm đo mực nước dọc sông Hồng từ Lào Cai đến Hà Nội; kết nối với hệ thống cảnh báo lũ 6 giờ; Dashboard công khai trên web và app cho người dân; Bản đồ ngập lụt AI cập nhật theo thời gian thực	Mô hình FloodSmart của Rotterdam; Early Warning System của Mekong River Commission	Không còn chờ thông báo từ Trung Quốc. Tự chủ hoàn toàn trong 6 giờ tới hạn.
GP4	Thiết kế chịu lũ thay vì chống lũ	Mọi công trình trong vành đai 500m từ bờ phải có Chứng chỉ Chịu Lũ (CCLŨ): thiết kế chịu được ngập 48 giờ ở mực lũ 1%; công viên = bể chứa nước ngầm kép; bãi đỗ xe ngầm phải có van ngăn lũ; mặt phủ thấm tối thiểu 40% diện tích	Water Squares Rotterdam; Sponge City của Vũ Hán; Brickfields Park KL	Không triệt tiêu đô thị hóa, chỉ đổi tư duy: đô thị THÍCH NGHI với lũ.
GP5	Kinh tế phi bê-tông	Định giá giá trị hệ sinh thái sông Hồng theo chuẩn TEEB (The Economics of Ecosystems and	TEEB Global; Ecosystem Services Valuation của Singapore PUB	DN vẫn có lợi. Nhưng lợi nhuận không còn đến từ việc phá hủy hệ sinh thái.

#	Nhóm giải pháp	Nội dung cụ thể (không mơ hồ)	Căn cứ pháp lý / Mô hình tham chiếu	Tại sao không thể ngó lơ
		Biodiversity): 1ha đồng bằng ngập nước = ~2,3 tỷ đồng/năm dịch vụ sinh thái; đưa vào hệ số điều chỉnh giá đất ven sông; DN phát triển BĐS ven sông nộp Quỹ Phục hồi Sinh thái 5% giá trị dự án		

Giải pháp 1 — Giới Hạn Đồ Phải Là Con Số, Không Phải Lời Hứa

Hiện tại, "giới hạn đồ" trong mọi văn bản quy hoạch sông Hồng đang tồn tại ở dạng nguyên tắc định tính: "đảm bảo thoát lũ", "không ảnh hưởng đến an toàn đê điều". Những câu như vậy không có giá trị pháp lý thực thi vì không ai xác định được khi nào thì vi phạm.

Giới hạn đồ phải được viết thành: "Mọi công trình trong hành lang thoát lũ phải đảm bảo khả năng thoát lũ thiết kế $Q1\% = [\text{con số cụ thể } m^3/s \text{ tại mặt cắt kiểm soát}]$. Công trình nào làm giảm Q dưới ngưỡng này bị coi là vi phạm và phải tháo dỡ trong 90 ngày."

Đây không phải yêu cầu quá khắt khe — đây là tiêu chuẩn kỹ thuật bình thường mà bất kỳ kỹ sư thủy lợi nào cũng có thể tính toán, kiểm tra và xác nhận. Việt Nam đã có TCVN 9845:2013 về tính toán thoát lũ — vấn đề là chưa bao giờ áp dụng nó như điều kiện tiên quyết trong phê duyệt quy hoạch đô thị.

Giải pháp 2 — Một Ban Điều Phối, Một Giọng Nói

TS Tô Văn Trường hoàn toàn đúng khi chỉ ra điểm yếu quản trị liên ngành. Nhưng giải pháp không phải là "phối hợp tốt hơn" — vì đó là điều đã được kêu gọi hàng chục năm mà không thay đổi. Giải pháp là thay đổi CẤU TRÚC: một đầu mối duy nhất, thẩm quyền rõ ràng, chịu trách nhiệm trước pháp luật.

Ban Điều phối Phát triển Sông Hồng (BĐPSH) cần 3 quyền cứng: (1) quyền phủ quyết bất kỳ dự án nào vi phạm hành lang thoát lũ; (2) quyền yêu cầu mô phỏng thủy lực độc lập trước mọi phê duyệt; (3) quyền công bố kết quả kiểm tra định kỳ ra công luận. Thiếu một trong ba, Ban chỉ là tham vấn — và tham vấn thì luôn có thể bị bỏ qua.

Giải pháp 3 — Tự Chủ Quan Trắc: Không Chờ Trung Quốc Thông Báo

GS.TS Vũ Trọng Hồng kêu gọi khôi phục các tổ công tác biên giới — đây là giải pháp đúng nhưng chưa đủ trong thời đại số. Vấn đề không chỉ là thông tin từ thượng nguồn: ngay cả khi có thông tin đúng giờ, 6 giờ để sơ tán hàng trăm nghìn người là không đủ nếu không có kịch bản sơ tán đã diễn tập sẵn.

Hệ thống quan trắc IoT 50 trạm là con số thực tế, không xa vời: Lào Cai → Yên Bái → Phú Thọ → Việt Trì → Sơn Tây → Hà Nội, mỗi tỉnh 8–10 trạm tự động, chi phí đầu tư khoảng 200 tỷ đồng — tương đương chi phí đền bù giải phóng mặt bằng cho vài trăm mét đại lộ ven sông. Đây là phép so sánh để thấy đâu là ưu tiên thực sự.

Giải pháp 4 — Thiết Kế Chịu Lũ: Thay Đổi Câu Hỏi

Thay vì hỏi "làm sao ngăn lũ vào thành phố?", câu hỏi đúng là "khi lũ vào, thành phố có thể hấp thụ và phục hồi trong bao lâu?". Đây là sự khác biệt giữa tư duy phòng thủ và tư duy thích nghi — và Rotterdam đã chứng minh tư duy thích nghi tạo ra thành phố đáng sống hơn, không phải kém an toàn hơn.

Một quảng trường thể thao bình thường ban ngày, trở thành bể chứa 1,7 triệu lít nước trong cơn mưa cực đoan — đó là Water Square Benthemplein của Rotterdam. Hà Nội có 3.300ha công viên ven sông đang được quy hoạch. Tất cả đều có thể là 'Water Square' nếu được thiết kế đúng từ đầu.

Giải pháp 5 — Định Giá Hệ Sinh Thái: Biến Doanh Nghiệp Thành Đồng Minh

Cách duy nhất để doanh nghiệp không phá hủy hệ sinh thái không phải là cấm đoán — mà là làm cho việc bảo tồn sinh lợi hơn việc phá hủy. Phương pháp định giá TEEB (The Economics of Ecosystems and Biodiversity) của Liên Hợp Quốc đã được Singapore, Hà Lan và nhiều quốc gia áp dụng để đưa giá trị hệ sinh thái vào tính toán kinh tế.

Khi 1ha đồng bằng ngập nước ven sông Hồng được định giá là 2,3 tỷ đồng/năm (dịch vụ lọc nước, hấp thụ lũ, đa dạng sinh học, du lịch), con số này phải xuất hiện trong mọi đánh giá tác động môi trường và trong thuế suất áp dụng cho dự án BĐS ven sông. Đây không phải lý tưởng — đây là kinh tế học môi trường ứng dụng.

IV. Ai Làm Gì — Lộ Trình 3 Giai Đoạn

Giai đoạn	Thời gian	Ai làm	Sản phẩm đầu ra
Giai đoạn 1 (Nền tảng)	2026–2027 (18 tháng)	Bộ NN&PTNT + Bộ Xây dựng + UBND Hà Nội	Quy chuẩn Giới hạn Đô ban hành; BĐPSH thành lập; 20 trạm IoT đầu tiên lắp đặt
Giai đoạn 2 (Triển khai)	2027–2030 (3 năm)	BĐPSH + Sở TN&MT + Viện nghiên cứu + Doanh nghiệp	100% dự án ven sông có Chứng chỉ Chịu Lũ; hệ thống quan trắc 50 trạm hoàn chỉnh; lộ trình TEEB áp dụng
Giai đoạn 3 (Hoàn thiện)	2030–2035 (5 năm)	BĐPSH + Cộng đồng + Quốc tế	Hà Nội trở thành thành phố sông đầu tiên ở Đông Nam Á đạt chứng nhận Climate Resilient City

V. Kết Luận — Sông Hồng Không Chờ Quyết Định Hoàn Hảo

Không có quy hoạch nào hoàn hảo. Sông Hồng sẽ tiếp tục chảy bất kể Hà Nội quyết định hay chưa. Điều duy nhất thay đổi được là liệu Hà Nội sẽ là thành phố chủ động định hình mối quan hệ với dòng sông — hay bị động chờ đợi cho đến khi một trận lũ buộc phải quyết định.

Giấc mơ "thành phố bên sông" không sai. Điều sai là nghĩ rằng giấc mơ đó có thể thực hiện mà không cần giới hạn pháp lý cứng, không cần cơ chế điều phối thực quyền, và không cần hệ thống quan trắc độc lập với ý chí chính trị của bất kỳ nhiệm kỳ nào.

Seoul mất 5 năm để quyết định phá đường cao tốc Cheonggyecheon và khôi phục dòng suối. Khi quyết định xong, họ thực hiện trong 27 tháng. Bài học không phải ở tốc độ thực hiện — mà ở chất lượng của quyết định ban đầu.

Hà Nội có thể mất thêm 1–2 năm để thiết kế đúng 5 giải pháp trên. Chi phí của sự chậm trễ đó nhỏ hơn rất nhiều so với chi phí sửa sai sau khi đã đổ bê-tông xuống lòng sông Hồng.

Ghi chú công khai về AI: Bài bình luận này được soạn thảo với sự hỗ trợ của Claude (Anthropic). Tất cả luận điểm kỹ thuật, đánh giá chính sách và quan điểm trong bài là của tác giả. AI được sử dụng để tra cứu dữ liệu, cấu trúc lập luận và định dạng tài liệu.

© 2026 GS.TS Trần Đình Hợi | trandinhhoi.substack.com | Nước & Người